

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף נ

(בעמוד הקודם)

< **דבר הלמד מהיקש חוזר ומלמד בקל וחומר - מדתנא דבי ר' ישמעאל:** לומדים זאת מתנא דבי ר' ישמעאל לעיל (דף מ'), שישנה הלכה בשעירי ע"ז שנלמדת בהיקש מפר כהן משיח, ושעירי ע"ז מלמדים את ההלכה הזו בקל וחומר לשעיר של יום כיפור.

< דבר הלמד בהיקש מהו שילמד בבנין אב?

אמר רבי ירמיה: לא היה צריך לכתוב את הדין של 'צפון' באשם, כי אנו יכולים ללמוד אותו ב'בנין אב' (= במה מצינו) מחטאת. דהיינו כמו שמצאנו בחטאת שהיא טעונה צפון, כך גם אשם טעון צפון. ומדוע כתבה התורה באשם דין צפון? בגלל שחטאת עצמה לומדת את דין צפון בהיקש מעולה, והתורה באה ללמד אותנו שדבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בבנין אב. ולכן חטאת לא יכולה ללמד את אשם בבנין אב.

דחייה: וליסעמין וכו': אם כן לשיטתך, מדוע התורה היתה צריכה לכתוב צפון באשם? הרי ניתן ללמוד את אשם מקרבן עולה בבנין אב! אלא התשובה היא שיש פירכא על הבנין אב הזה. כי עולה חמורה מאשם בכך שהיא נשרפת כליל ואינה נאכלת. ואם כן, גם אם היינו רוצים ללמוד בבנין אב מחטאת, יש לנו פירכא על הלימוד. כי חטאת חמורה מאשם בכך שהיא מכפרת על חייבי כריתות. וממילא התורה היתה חייבת לכתוב את דין צפון באשם.

ואם כן אין תשובה לשאלתנו האם דבר הלמד בהיקש יכול לחזור וללמד בבנין אב.

הגמרא ממשיכה לעסוק בלימוד של דין צפון, בעולה חטאת ואשם

חזא מחדא לא אתיא תיתי חזא מתרתי: הגמרא שואלת מדוע היה צריך לכתוב צפון גם באשם וגם בעולה וללמוד את חטאת בהיקש מעולה? מדוע לא מספיק לכתוב את דין צפון בשניים מתוך השלושה, וללמוד את השלישי בבנין אב?

מהי תיתי? וכו': מהיכן נלמד? אם נאמר שלא היה צריך לכתוב צפון בעולה, והתורה היתה כותבת בחטאת ואשם, ועולה היתה לומדת מהם בבנין אב (תוס''). יש פירכא על כך. חטאת ואשם חמורים מעולה, בכך שהם מכפרים על חטא ואילו עולה לא. (אמנם היא מכפרת על עשה, אבל זו כפרה קלה ביחס לחטאת ואשם).

לא נכתוב רחמנא בחטאת: ואם נאמר שהתורה לא תכתוב דין צפון בחטאת, ותכתוב אותו בעולה ואשם, וחטאת תלמד משניהם בבנין אב. יש פירכא על כך. עולה ואשם סוג קרבנם זכר, מה שאין כן חטאת שקרבנה נקבה.

לא נכתוב באשם: ואם נאמר שהתורה לא תכתוב צפון באשם ותכתוב בעולה וחטאת, ואשם ילמד משניהם בבנין אב. יש על כך פירכא. עולה וחטאת באים גם כקרבן יחיד וגם כקרבן ציבור, מה שאין כן אשם שבא רק כקרבן יחיד.

הגמרא עוברת ל'גזירה שווה'

< דבר הלמד בגזירה שוה מהו שילמד בהיקש?

אמר רב פפא: נאמר בקרבן תודה "זאת תורת זבח השלמים ... אם על תודה יקריבנו". הפסוק מיקיש תודה לשלמים. ומכאן למדנו שאדם יכול להקדיש תודה ולהתנות שהוא יביא אותה מכסף מעשר שני. כמו שמצאנו בשלמים שיכול להקדיש קרבן שלמים ולהתנות שמביאו מכסף מעשר שני.

והרי את הדין הזה בשלמים עצמם מהיכן למדנו? למדנו בגזירה שווה ממעשר שני, מהמילה "שם" הכתובה בשניהם. מוכח שדבר הלמד בגז'ש (שלמים ממעשר שני) יכול ללמד בהיקש (שלמים לתודה).

א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא: הרי מעשר שני הוא חולין ואינו קודשים, וכל הספק שלנו הוא בקודשים.

א"ל - אמר אמרה למד קדש ומלמד קדש? האם מי שאמר את הכלל שבקודשים דבר הלמד אינו יכול ללמד, (ועל זה אנו מסתפקים באיזה סוג של לימוד מדובר),

התכוון שדוקא כאשר גם המלמד וגם הלומד הם קודשים אז הלומד לא יכול ללמד הלאה? לא! אלא אפילו אם רק הלומד הוא קודשים (דהיינו שלמים) למרות שהמלמד שלו הוא חולין (דהיינו מעשר שני), הלומד לא יכול ללמד את מה שלמד הלאה (דהיינו תודה). ומכיון שכאן הוא כן יכול ללמד, מוכח שדבר שלמד בגז"ש יכול ללמד בהיקש.

(אמנם מר זוטרא חולק על כך, וסובר שאם המלמד הוא חולין, לא נאמר בזה הדין ש'אין למדים למד מן הלמד בקודשים', למרות שהלומד הוא קודשים והוא בא ללמד על קודשים).

◀ דבר הלמד בגזירה שוה מהו שילמד בגזירה שוה?

אמר רמי בר חמא: קרבן תודה בא משלוש סוגי מצות. א. חלות מצות ב. ריקים. ג. חלות רבוכות. בפסוק נאמר "אם על תודה יקריבנו, והקריב על זבח התודה חלות מצות גלולת בשמן, וריקיי מצות משחים בשמן, וסלת מרבכת חלת גלולת בשמן". בפסוק כתוב במפורש שהרבוכה באה מקמח סולת. הברייתא שואלת מניין שגם חלות מצות באות מסולת? ומשיבה - לומדים בגזירה שווה ממורבכת, מהמילה "חלות" שנאמרה במצות ובמורבכת. הברייתא שואלת מניין שגם ריקים צריכים לבוא מסולת? ומשיבה - לומדים מחלות מצות, מהמילה "מצות" שנאמרה בחלות מצות ובריקים. עד כאן הברייתא.

והרי מצות עצמם למדו דין סולת בגזירה שווה ממורבכת, ואחר כך הם חוזרים ומלמדים בגזירה שווה את דין סולת לריקים.

דחייה: **אמר ליה רבינא:** מניין שמה שאמרה הברייתא שריקים לומדים דין סולת בגזירה שווה של "מצות", הכוונה ל'חלות מצות'? יתכן שהכוונה ל"מצות" שנאמרו ב'מנחת מאפה תנור' שכתוב בה דין סולת. ואם כן אין לנו ראייה.

אלא אמר רבא: נאמר בפר כהן משיח "ואת עור הפך ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו: והוציא את כל הפך אל מחוץ למחנה... ושרף אתו". מהכתוב "הוציא את כל הפך" אנו לומדים שצריך להוציא שלם, כי כתוב שהוא צריך להוציא בהוצאה אחת את כולו, וזה יתכן רק אם הוא שלם.

שואלת הברייתא - אולי הוא גם ישרוף אותו כשהוא שלם? ומשיבה - לומדים בגזירה שווה מקרבן עולה, מהנאמר בשניהם "ראשו וכרעיו". כמו שעולה טעונה ניתוח איברים לפני שמקריבים אותה על המזבח, כך גם פר כהן משיח צריך ניתוח לפני ששורפים אותו. שואלת הברייתא - אם כן כמו שעולה טעונה הפשטת העור, כך גם פר כהן משיח יהא טעון 'הפשט' ומשיבה - על כך תלמוד לומר בפר כהן משיח "וקרבו ופרשו".

הגמרא עוצרת ושואלת: מאי תלמודא? איך לומדים מ"וקרבו ופרשו" שהוא לא טעון הפשט? רב פפא מבאר: בפסוק הנ"ל של שריפת הפר נאמר "וְאֵת עוֹר הַפָּר וְאֵת כָּל בְּשָׂרוֹ עַל רֵאשׁוֹ וְעַל כַּרְעָיו וְקָרְבוֹ וּפְרָשׁוֹ", הוקשה שריפת העור והבשר לשריפת הקרב והפרש. כשם ש'פרשו' (= הצואה) נמצא בקרבו ולא מוציאים אותו החוצה כי גנאי הדבר, כך גם עורו נשאר על בשרו ולא מפשיטים אותו.

רבא ממשיך: ותניא רבי אומר: פר יום הכיפורים צריך ניתוח ובלי הפשט. ולומדים זאת בגזירה שווה מפר כהן משיח. נאמר 'כאן' בפר יום הכיפורים "עור ובשר ופרש" ונאמר 'להלן' בפר כהן משיח "עור ובשר ופרש". כמו שבפר כהן משיח צריך ניתוח ובלי הפשט, כך גם בפר יום הכיפורים. עד כאן דבר רבי.

והרי הדין שצריך בפר כהן גדול ניתוח, נלמד בגזירה שווה מעולה. ובכל זאת פר כהן משיח חוזר ומלמד את הדין הזה לפר יום הכיפורים בגזירה שווה.

◀ דבר הלמד בגזירה שווה מהו שילמד בק"ו?

קל וחומר: את זה עצמו לומדים בק"ו. אם היקש שאינו מלמד בהיקש, (כמו שלמדנו בדף הקודם מרבא או מרבינא), בכל אופן היקש חוזר ומלמד בקל וחומר (כמו שלמדנו בסוף הדף הקודם מתנא דבי רבי ישמעאל). אם כן גזירה שווה המלמדת בהיקש (כמו שלמדנו מרב פפא) כל שכן שתלמד בק"ו!

קושיא: הניחא למאן דאית ליה דרב פפא, אלא למאן דלית ליה דרב פפא מאי איכא למימר? כל זה טוב למי שסובר כרב פפא שאכן גזירה שווה מלמדת בהיקש. אבל למי שחולק עליו והיינו מר זוטרא לעיל, מה הדין?

אלא קל וחומר: קל וחומר אחר. ומה היקש שאין מלמד בהיקש (כמו שלמדנו מרבא או מרבינא) בכל אופן מלמד בק"ו (כמו שלמדנו מתנא דבי רבי ישמעאל).

אם כן גזירה שוה שמלמדת בגזירה שוה (כמו שלמדנו מרמי בר חמא), כל שכן שתלמד בק"ו!

< דבר הלמד בגזירה שוה מהו שילמד בבנין אבי?

תיקו.

הגמרא עוברת ל'קל וחומר'

< דבר הלמד בקל וחומר מהו שילמד בהיקש?

קל וחומר: ומה גזירה שוה 'שאינה למדה בהיקשא' כלומר שדבר הלמד בהיקש אינו מלמד בגז"ש, (כמו שלמדנו מר' יוחנן) ובכל אופן גז"ש מלמדת בהיקש (כפי שלמדנו מרב פפא). אם כן קל וחומר שכן 'למד מהיקש' כלומר שדבר הלמד בהיקש מלמד בק"ו (כפי שלמדנו מתנא דבי ר' ישמעאל), כל שכן שק"ו ילמד בהיקש.

קושיא: הניחא למאן דאית ליה דרב פפא, אלא למאן דלית ליה דרב פפא מאי איכא למימר? תשובה: תיקו.

< דבר הלמד בקל וחומר מהו שילמד בגזירה שוה?

קל וחומר: ומה גזירה שוה 'שאינה למידה בהיקשא' כלומר שדבר הלמד בהיקש אינו מלמד בגז"ש (כנ"ל), ובכל אופן גזירה שוה מלמדת בגזירה שוה (כמו שלמדנו מרמי בר חמא). אם כן קל וחומר שכן 'למד בהיקש' כלומר שדבר הלמד בהיקש מלמד בק"ו (כנ"ל), כל שכן שילמד בגזירה שוה.

< דבר הלמד בקל וחומר מהו שילמד בקל וחומר?

קל וחומר: ומה גזירה שוה שאינה למידה בהיקש (כנ"ל) בכל אופן מלמדת בק"ו (כנ"ל). אם כן ק"ו הלמד מהיקש (כנ"ל) כל שכן שילמד בקל וחומר! וזהו 'קל וחומר בן של קל וחומר' כי את הדין שגזירה שוה מלמדת בקל וחומר אנו לומדים גם כן מקל וחומר (כנ"ל), ומהדין הזה של גזירה שוה אנו לומדים בק"ו ל'קל וחומר'.

קושיא: בן בנו של ק"ו הוא! אם כן זה לא רק ק"ו בן של ק"ו, אלא ק"ו בן בנו של ק"ו (= נכד). כי יש כאן שלושה קל וחומר, משום שבסופו של דבר הקל וחומר עצמו מלמד בקל וחומר לדבר אחר. (נמצא שיש כאן א. גזירה שוה שלומדת בק"ו שהיא יכולה ללמד בקל וחומר. ב. ממנה לומד ק"ו ב'קל וחומר' שהוא יכול ללמד בקל וחומר את מה שהוא למד בקל וחומר. ג. ואז הוא מלמד בקל וחומר לדבר האחר). ולא מצאנו כזה לימוד!

אלא ק"ו: אלא הקל וחומר הוא אחר. ומה היקש שאינו למד בהיקש (כנ"ל), בכל אופן הוא מלמד בק"ו (כנ"ל). אם כן ק"ו שכן למד מהיקש (כנ"ל) כל שכן שילמד בק"ו. וזהו 'ק"ו בן ק"ו' כי הקל וחומר עצמו למד את הדין שלו מקל וחומר.